

МАРКЕРИ ПРОЦЕСУ УПУЩЕННЯ У ТЕКСТІ НОВОГО ЗАПОВІТУ

У статті розглянута проблема мовного впливу на сучасному етапі розвитку лінгвістики. Висвітлені новітні методики аналізу впливу на матеріалі релігійних текстів та проведено аналіз маркерів процесу упущення метамоделі мови на матеріалі Нового Заповіту.

Ключові слова: нейролінгвістичне програмування, метамодель мови, сугестивна лінгвістика.

Ольга Єршова

Маркеры процесса упушения в тексте Нового Завета

В статье рассмотрена проблема речевого влияния на современном этапе развития лингвистики. Освящены современные методики нейролингвистического программирования и проведен анализ маркеров процесса упушения метамодели языка на материале Нового Завета.

Ключевые слова: нейролингвистическое программирование, метамодель языка, сугестивная лингвистика.

Olga Jershova

Markers of process of omission in text of New Testament

The present article is devoted to the problem of speech influence at the present stage of linguistic development. There are examined modern methods of neurolinguistic programming and one of them is used on the material of New Testament.

Key words: neurolinguistic programming, *Meta Model* of language, suggestive linguistics.

У колі сучасної мовознавчої парадигми все актуальнішим стає аналіз впливових потенцій мови (див. праці Т. Ковалевської, В. Різуна, І. Черепанової). У цьому аспекті найбільшу увагу щонайперше привертають рекламні та політичні тексти і загалом медійні дискурси (див. розробки І. Вікентьєва, О. Гостева, А. Дейана, В. Зазикіна, В. Музиканта, Г. Почепцова). Проте багато вчених (В. Белянін, І. Черепанова та ін.) наголошує на особливій впливовості релігійних текстів, які є універсальними, високо формалізованими та максимально сугестогенними [9, с. 31], що й зумовлює вибір фактичного матеріалу дослідження – тексту Нового Заповіту. Підставою для такого вибору також слугують нейро- та психолінгвістичні дослідження (Т. Ковалевська, В. Левич, А. Холманський, Т. Чернігівська, М. Щербаков), які доводять позитивний, гармонізувальний вплив будь-яких релігійних текстів на свідомість та підсвідомість реципієнтів. Так, на думку А. Холманського, під дією біблійних текстів удосконалюється архітектоніка мозку і посилюються творчі здібності людини [8].

Наявні розробки із зазначеної проблематики, як правило, стосуються аналізу фонетичного та просодичного рівня фідестичних текстів (див. праці О. Кримської, О. Прохватої, І. Черепанової та ін.), але переважна більшість учених вважає найпотужнішим впливовим рівнем мови лексико-семантичний [4, с. 187], що, у свою чергу, визначає мету пропонованої розвідки, скерованої на дослідження впливового потенціалу лексико-семантичних та почасти граматичних характеристик релігійних контекстів.

На думку Т. Ковалевської, ідентифікацію сугестивних потенцій текстових масивів найдоцільніше здійснювати на базі Мілтон-модельних технологій нейролінгвістичного програмування (НЛП), оскільки метамодель як їх основа „виокремлює ті лінгвістичні патерни, що спричиняють сенсову розгалуженість, значеннєву неточність у процесах комунікації, а отже, і сугестивну дію” [4, с. 284]. Метамодель „являє собою концептуальну структуру мовних репрезентацій, експлікованих у гетерогенних ситуаціях, де вони виступають маркерами психосемантичного імплікаціоналу особистості” та ілюструє систематику мовних маркерів впливу [5]. У цілому метамодель та Мілтон-модель мови відрізняються за функціональною призначеністю, адже „перша має на меті смислову

конкретизацію мовлення, тоді як остання – оптимізацію його сугестивних властивостей” [7, с. 194]. Метамоделю мови стала одним із перших лінгвістичних патернів, розроблених фундаторами НЛП Д. Гріндером і Р. Бендлером. Вона, за словами цих дослідників, відбиває почуттєвий досвід у мові та ілюструє специфічну семантику певних лексем, „являючи собою експліцитну репрезентацію чи опис нашої неусвідомленої поведінки, підпорядкованої правилам” [2, с. 50]. Метамоделю мови реалізується у процесах генералізації, упушення та викривлення, що, у свою чергу, виявляють певну семантичну нетотожність між глибинними та відповідними поверхневими структурами в мові. Ми проаналізували обраний фактичний матеріал, взявши за основу процес упушення, „у якому відбувається видалення частин глибинної структури, відсутніх у репрезентації глибинної структури” [2, с. 276]. Таким чином, процес упушення зредуковує референтну чи загальну сенсову ідентифікацію висловленого та зумовлює дифузність сприйняття, що відображає сугестогенну природу досліджуваних одиниць (про мовні критерії ідентифікації цього процесу див. праці Д. Гріндера, Р. Бендлера, Дж. О’Коннора, Дж. Сеймора, Т. Ковалевської).

Метою нашого дослідження є виокремлення мовних маркерів процесу упушення в тексті Нового Заповіту та пояснення їхньої лінгвістичної впливової природи. Для досягнення поставленої мети необхідно розв’язати наступні **завдання**:

- 1) виокремити в тексті та класифікувати маркери процесу упушення;
- 2) з’ясувати лінгвістичну природу їхнього сугестивного потенціалу з огляду на впливові характеристики мовних маркерів процесу упушення.

Об’єктом нашого дослідження є тексти Біблії, а предметом – мовні маркери процесу упушення як впливові константи цих текстів.

Матеріалом лінгвістичного аналізу слугують 4 Євангелія (від Марка, від Матфея, від Луки, від Іоанна), соборні послання (від Якова, перше та друге від Петра, перше, друге і третє від Іоанна та соборне послання апостола Юди), об’явлення св. Іоанна Богослова та Дії святих апостолів. Загальна кількість слів проаналізованої частини Нового Заповіту – 55700. Кількість виявлених нами маркерів процесу упушення – 1622.

Процес упушення детермінований редукацією значущих елементів повідомлення, що спричиняє загальну семантичну обмеженість, неповноту отриманої інформації і репрезентується: 1) компаративно-суперлативними конструкціями, 2) номіналізаціями, 3) неспецифічними дієсловами, 4) неспецифічними іменниками, 5) судженнями.

Серед наведених різновидів процесу упушення в тексті Нового Заповіту ми виокремили:

– **компаративно-суперлативні конструкції**, „в яких один із термінів порівняння упушений” [2, с. 98]. У класифікації Н.А. Широкової, В.В.Образцової порівняльні конструкції називаються порівняльно-зіставними, в інших працях вони представлені також як предметно-логічні та порівняльно-протиставні. В основі їх виокремлення лежить принцип кількісної ознаки, адже "предметно-логічні порівняльні конструкції виражають більший чи менший ступінь вияву якості, кількості і не вказують на будь-що нове у предметах оточуючої дійсності, а лише обмежуються констатацією очевидних фактів. Такі конструкції виконують логічно-інтелектуальну функцію" [3, с. 35]. Редукація одного із членів такої конструкції, а отже, і її синтаксична неповнота, зумовлює алогізм висловлення, що здійснює впливовий ефект: *А тепер одержав Він **краще** служіння, поскільки Він посередник і **кращого** заповіту, який на **кращих** обітницях був узаконений. І молюсь я про те, щоб ваша любов примножилась ще **більше** та більше. І ніхто, старе пивши, молодого не схоче, бо каже: **Старе ліпше*** (Луки 5, 39). Таких слів – елементів порівняльної конструкції без об’єктного ідентифікатора – в тексті було виявлено найменше – лише 118, що становить приблизно 7% від усього обсягу виявлених маркерів

процесу упущення, що ілюструє найменший ступінь актуальності компараторів сенсу в текстах Біблії, де сказано, що „не сміємо рівняти одних до інших, бо в міру мірила, що їх Бог призначив на міру для нас” (2-е Павла до Коринтян 1, 12);

- **номіналізації**, що представляють собою „складний трансформаційний процес, який виявляє процесуальне слово чи дієслово глибинної структури в поверховій структурі у вигляді слова або ж імені, співвідносного з відображенням події” [4, с. 109]. О.К. Ірісханова називає утворення такого типу іменників гібридними, адже „вони являють собою приклад похідних слів, що суміщують у своїй структурі ознакові та іменні характеристики” [3]: *Зглянувся Він, щоб зняти наругу мою між людьми* (Луки 1, 25); *Ісус узяв хліби і, подяку вчинивши, роздав тим, хто сидів* (Івана 6, 11). *Послухом правді очистьте душі свої через Духа на нелицемірну братерську любов* (1-е Петра 1, 22). Зміна процесуальної динаміки дієслова на статичну денотацію в даному випадку і зумовлює семантичну редукцію повідомлення. Цей процес відображає неусвідомлене приховування результативності дії, оскільки обирається мовна категорія (іменник), якій природно не властива дієва маркованість, що відповідає характеру біблійного мислення, згідно з яким „волі Господа впокорюватись маємо”, адже „пізнавши Його на дорогах своїх Він сам стежки випростовує” (Приповісті 3:5,6). Таких слів у проаналізованому тексті було виявлено 449, що складає 28% від загальної кількості виокремлених маркерів;

- **неспецифічні дієслова**, що виявляють свій сугестивний потенціал через неповну репрезентацію глибинної структури, оскільки не актуалізують принциповий елемент – суб’єкт дії [4, с. 151], переважно виступаючи у безособових та присудкових формах. За твердженням М.П.Баган, уживання таких дієслів пов’язане з потребою надати дії або стану стихійного, мимовільного, неконтрольованого характеру. Ці безособові речення мають високий рівень завуальованості суб’єктної семантики, перетворюючи свідомого виконавця дії на неактивного учасника ситуації [6]. На граматичному рівні ці маркери представлено присудковими формами дієслів: *І замовкнеш ось ти, і говорити не зможеш аж до дня, коли станеться це* (Луки 1, 20); *Про Цю Дитину було їм звіщено*. (Луки 2, 17); *Тоді учні Його згадали, що написано* (Івана 2, 17); *Чи й вас із дороги не зведено?* (Івана 7, 47). Кількість виявлених нами неспецифічних дієслів – 464, що становить 29% від загальної кількості проаналізованих маркерів. Використання таких маркерів, є, на нашу думку, характерним саме для біблійного тексту, адже пасивізованим суб’єктом дії таких висловлень є той, „чись Ймення надаремно не призивають” (Вихід 20, 7), що й зумовлює внутрішню впливовість таких елементів.

Відображенням специфіки „Слова Божого”, на наш погляд, є також **неспецифічна лексика**, оригінальність якої полягає „в інтернальній невизначеності комплексу референтних та ситуативних ознак контексту” [4, с. 153]. Використання нереферентної лексики „пов’язане з ідентифікаційною нечіткістю суб’єктів комунікації, що також почасти ілюструє займенникова парадигма з властивою їй імманентною дифузністю” [4, с. 154], справляючи вплив на читача: *А це звістка, що ми її чули від Нього і звіщаємо вам* (1-е Івана 1, 5); *А що ми пізнали Його, пізнаємо це з того, коли заповіді Його додержуємо* (1-е Івана 2, 3); *Усе через Нього повстало, і ніщо, що повстало, не повстало без Нього* (Івана 1, 3). Прихованим суб’єктом виокремлених нами займенників також слугує „ім’я Господнє”, чим, на наш погляд, зумовлюється найбільша кількість таких маркерів (515) серед виявлених у проаналізованому тексті, що складає 32% від усього обсягу маркерів процесу упущення. До категорії неспецифічних іменників, окрім того, залучають лексеми з дуже широким семантичним спектром, переважно на позначення емоційних переживань та рефлексій (задоволення, успіх, щастя та ін.), де „в кожного із цих слів є, поза всякими сумнівами, свій точний смисл, який стає зрозумілим у контексті повідомлення, але майже повністю відсутній у поверхневій структурі мови” [6, с. 81]. Ми виявили 92 таких маркери

у проаналізованому тексті: *А Ісус зростав мудрістю, і віком та благодаттю, у Бога й людей (Луки 2,52); Горе ж вам, багатіям, бо **втіху** свою ви вже маєте (Луки 6,24); Не бійся, Маріє, бо в Бога **благодать** ти знайшла! (Луки 1,30)*. Усього було виокремлено 567 неспецифічних лексем, що відповідає 35% від загальної кількості маркерів процесу упушення.

До процесів упушення зараховують також судження – прислівники на **-но**, **-то** на кшталт *очевидно*, *звичайно* та ін., які „орієнтують на сприйняття подальшого висловлення як істинного чи припустимого в даному дискурсі, де його „гіпотетична об’єктивність” є наслідком суб’єктивних ціннісних орієнтирів переконань мовця” [4, с. 149], проте ці маркери не були виокремлені нами у проаналізованому тексті.

Загальна кількість виявлених нами маркерів процесу упушення становить 1/34 від усього обсягу тексту. Цю пропорцію пропонуємо розглядати як своєрідний коефіцієнт впливовості, що можна використовувати при порівнянні сугестивних якостей з іншими видами текстів. Найбільш повно окреслити впливову потенційність обраного матеріалу можна при залученні інших методик нейролінгвістичного програмування, які ми намагатимемося проілюструвати у подальших розвідках.

Література

1. Баган М. П. Семантико- синтаксичні параметри безособового речення. Специфіка міфопоетичного мислення: дис. д-ра філол. наук: 10.01.07. – К., 2000. – 18 с.
2. Гриндер Д., Бэндлер Р. Структура магии. – СПб.: Белый кролик, 1996. – 496 с.
3. Ирисханова О. К. Лингвокреативные основания теории номинализации: дис. д-ра філол. наук: 10.02.19. – М., 2004. – 332 с.
4. Ковалевська Т. Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування. – Одеса : Астропринт, 2001. – 344 с.
5. Ковалевська Т. Ю. Перспективи нейролінгвістичного програмування в сучасному мовознавстві. // *Стиль і текст*. – К., 2003. – Вип. 4. – С. 107-119.
6. О’Коннор Дж., Сеймор Дж. Введение в НЛП. – Челябинск : Версия, 1997. – 256 с.
7. Прокопчук Л. В. Категорія порівняння та її вираження в структурі простого речення : дис. кандидата філол. наук : 10.02.01. – Вінниця, 2000. – 197 с.
8. Холманский А.С. Сакральный язык Библии // *Dokument HTML*. – <http://filosof.net>.
9. Черепанова И. Ю. Дом колдуньи. Язык творческого Бессознательного. – М. : „КСП+”, 1999. – 416 с.